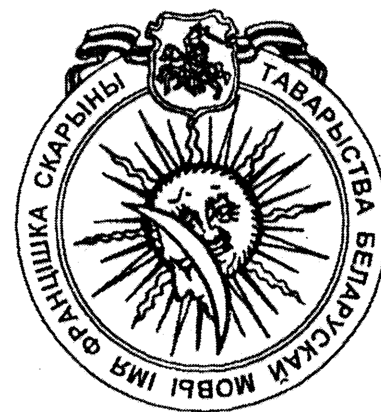
Не пакідайце ж мовы нашай беларускай, каб не ўмёрлі!
ФРАНЦІШАК БАГУШЭВІЧ



НАША СЛОВА



Газета выходзіць з сакавіка 1990 года № 8 (595) 5 САКАВІКА 2003 г.

З вясной вас, беларускія жанчыны!

ПАВАЖАНЫЯ СЯБРЫ!

У студзені 2003 г. па рашэнні Рады БНР створаны Нацыянальны аргкамітэт па святкаванні 85-х угодкаў Беларускай Народнай Рэспублікі. У склад Аргкамітэту і Рабочай групы ўвайшлі знакамітыя дзеячы навуковай і творчай інтэлігенцыі, прадстаўнікі грамадскіх і палітычных арганізацый Беларусі, іншыя грамадзяне. Пачалася праца па падрыхтоўцы святочных мерапрыемстваў, якія адбудуцца ў краіне з 9 па 25 сакавіка 2003 года.

Улічваючы асаблівую велічнасць адзначанай падзеі для усіх беларусаў і ,існую традыцыю, прапануем разгледзець пытанне аб правядзенні святочных мерапрыемстваў у Вашых горадзе, раёне альбо вобласці. Прапануем сумесна з іншымі грамадскімі і палітычнымі арганізацыямлі стварыць рэгіянальныя рабочыя аргкамітэты для руплівай падрыхтоўкі ўсіў мерапрыемстваў.

Віншуем Вас са святамі і зычым поспеху.

Старшыня Аргкамітэту праф. Анатоль Грыцкевіч.

Надыходзіць вясна. Абуджаецца прырода да абноўленага жыцця. І калі б у гэты час не было жаночага свята, яго варта было б прыдумаць.

Дарагія матулі, любыя, каханыя жанчыны! З Вас пачынаецца жыццё на Зямлі, з Вашага свята пачынаецца вясна.

Няхай жа ў Вашым доме бруіцца-звініць, не перасыхае крынічка роднага слова. Няхай мужчыны, што знаходзяцца побач з Вамі, атуляць Вас клопатам і ласкай. І няхай цеплыня Вашага сэрца напоўніць дабром і пяшчотай наш агульны дом - Беларусь.

Са святам, родныя!
27 лютага 2003 г.

Сакратарыят ТБМ.



Калектыў беларускага фальклору "Жывіца" створаны ў Мазыры. Выконваць песні нашых продкаў, якія стылізаваныя пад сучасны лад пад кіраўніцтвам выпускніцы харавога аддзялення Дзяржаўнага універсітэта культуры Ірыны Мандрык будуць прафесійныя выканаўцы, якія маюць вышэйшую музычную адукацыю. Мэта "Жывіцы" - адраджэнне старажытных палескіх песень.

На здымку: кіраўнік ансамбля "Жывіца" Ірына Мандрык.

Фота Сяргея Халадзіліна, БелТА.

Пасланне Генеральнага дырэктара ЮНЭСКА
з нагоды Міжнароднага дня роднай мовы 21 лютага 2003 г.

У гэтым годзе мы ў чацвёрты раз адзначаем Міжнародны дзень роднай мовы. Тым самым мы ўсімі сродкамі садзейнічаем, развіваем і навучаем роднай мове.

Чым выклікана такая ўвага? Гэта абумоўлена тым, што мовы, бясспрэчна, адлюстоўваюць творчы характар чалавека ва ўсёй яго шматграннасці. Будучы сродкам зносінаў, пазнання і асэнсавання, мовы з'яўляюцца таксама асновай светаўспрымання, яны забяспечваюць сувязь паміж былым, сучаснасцю і будучыняй. У выніку розных гістарычных працэсаў мовы нясуць адбітак узаемных уплываў і запазычанняў.

Родная мова ўяўляе сабой унікальную з'яву ў тым сэнсе, што аказвае ўплыў на чалавека з самага першага дня яго нараджэння і фармуе належныя толькі ёй вобразы навакольнага свету, якія ніколі не знікнуць бясследна, нягледзячы на колькасць моў, якія чалавек вывучыць у будучым. Вывучэнне чужой мовы – гэта таксама знаёмства з іншым светапоглядам, іншымі падыходамі да навакольнага свету.

Мы рады таму, што правядзенне гэтага Дня праходзіць з усё большым поспехам. У многіх краінах множацца ініцыятывы, якія скіраваны на вывучэнне і выкарыстанне багацця розных моў, што існуюць у свеце.

Адна з пачатковых школ у Косаве скарыстала гэты дзень для таго, каб распачаць ліставанне з навучэнцамі "розных школаў і народаў". У Мексіцы ў гэты дзень чыталі вершы мясцовых паэтаў, распавядалі казкі, спявалі народныя песні і ладзілі спектаклі. На Філіпінах было праведзена ўрачыстае мерапрыемства пад дэвізам. "У Сусвеце зораў кожнае слова – зорка". У Дацы, Бангладэш, быў створаны Міжнародны інстытут роднай мовы, у фундамент будынку якога першы камень быў закладзены ў 2000 г. Генеральным сакратаром Арганізацыі Аб'яднаных Нацыяў Кофі Ананам.

Я вельмі рады таму, што нашыя намаганні ўвянчаліся поспехам, і з задавальненнем адзначаю, што культурная і моўная разнастайнасць атрымала прызнанне, што яе сьвяткуюць ва ўсім свеце. Гэта дазваляе вырашаць многія задачы, паколькі захаванне роднай мовы садзейнічае ўстойліваму развіццю. Моўная разнастайнасць, таксама як і біяразнастайнасць, не супярэчаць адно аднаму, а знікненне той ці іншай мовы іншы раз уяўляе пагрозу для біялагічных запаведнікаў свету. Мовы з'яўляюцца часткай жывога арганізму, гэта значыць нараджаюцца, змяняюцца і часам павінны памерці, тым не менш, мы абавязаны зрабіць усё, каб, як мага, лепш захаваць іх дзеля забяспячэння каштоўнай для нас культурнай разнастайнасці. ЮНЭСКА нястомна змагаецца за шматмоўе, падтрымліваючы такую моўную палітыку, якая садзейнічае развіццю родных моў.

Я хачу пажадаць паспяховага правядзення Дня мовы і ў гэтым годзе, і каб паўсюль у свеце былі прынятыя розныя ініцыятывы, накіраваныя на абарону моў і культур свету.

Каіціра Мацуура.

Да 100-годдзя першай беларускай партыі
Беларускай сацыялістычнай грамады

Грамадскія аб'яднанні "Фонд імя братоў Луцкевічаў" і "Таварыства беларускай мовы імя Францішка Скарыны" выдалі калядарык да 100-годдзя першай беларускай партыі "Беларускай сацыялістычнай грамады".



На каляндарыку карціна Аляксея Марачкіна "Іван Луцкевіч". Дызайн Ігара Марачкіна.

Каляндарык можна знайсці ў сядзібе ТБМ у Менску на Румянцава, 13.

Віктару Сырыцу - 50
Вельмішаноўны спадар Віктар!

Таварыства беларускай мовы шчыра віншуе Вас, гісторыка, краязнаўца, педагога, кіраўніка Баранавіцкага аддзялення Таварыства, намесніка дырэктара эканоміка-юрыдычнага тэхнікума, — з "залатым" юбілеем.

Мы ўсцешаны, што гэтую прыгожую дату Вы сустракаеце ў росквіце творчых сілаў, з новымі яркімі ідэямі.

У Вашай працоўнай і грамадскай дзейнасці напоўніцу раскрыўся выключны талент арганізатара, якім захапляюц-ца студэнты, сябры, удзельнікі шматлікіх імпрэзаў і вечарын, ініцыятарам і арганізатарам якіх Вы з'яўляецеся.

Няхай і надалей бруіцца крынічка творчай энергіі, а ніўка, на якой Вы так аддана шчыруеце, дае добры плён.

Здароўя, шчасця, дабрабыту і натхнення на шляху да лепшага жыцця нашай Бацькаўшчыны.

Старшыня ГА "ТБМ імя Ф. Скарыны" Алег Трусаў.

ГА "Таварыства беларускай мовы імя Ф.Скарыны"
у рамках месячніка
"Любім і кахаем па-беларуску"

АБВЯШЧАЕ КОНКУРС НА НАЙЛЕПШЫ АПОВЕД
"ЯК МЫ ПАЗНАЁМІЛІСЯ"

Маладыя людзі ва ўзросце да 25 гадоў прысылаюць аповед памерам 1 друкаваны аркуш А-4, пра тое, як яны пазнаёміліся.

Мова знаёмства - беларуская.

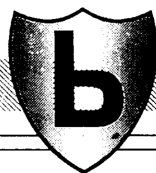
Дата знаёмства – да 17 лютага.

Можна дасылаць успаміны нават 15-гадовай даўнасці.

Пераможцы атрымліваюць прызы – кнігі, каляндарыкі.

Супер-прыз – адпачынак пары маладых людзей на адным з курортаў Беларусі.

Аповед дасылаць да 15 сакавіка на адрас:
ГА "Таварыства беларускай мовы імя Ф.Скарыны"
220005 г. Мінск, вул. Румянцава, 13, тэл/факс 284-85-11.



№ 8 (595) 5 САКАВІКА 2003 г. Наша слова

Вечарына да 100-годдзя В. Жук-Грышкевіча

20 лютага ў бібліятэцы Дома літаратара Згуртаванне беларусаў свету "Бацькаўшчына" ладзіла ўрачыстую вечарыну, прысвечаную 100-годдзю з дня нараджэння славутага беларускага дзеяча Вінцэнта Жук-Грышкевіча. Вечарыну наведалі прадстаўнікі беларускай інтэлігенцыі, бліжэйшыя сваякі Вінцэнта Жук-Грышкевіча. На вечарыне склалася вельмі цёплая і па-сяброўску ўтульная атмасфера. Выступоўцы распавядалі пра жыццё і грамадска-палітычную дзейнасць слыннага беларускага дзеяча, пра значэнне яго дзейнасці для беларускага вызвольнага руху. На пачатку вядовец – Сяргей Законнікаў – зачытаў зварот Раісы Жук-Грышкевіч, жонкі славутага дзеяча, адрасаваны арганізатарам вечарыны і запрошаным. Доктар гістарычных навук Леанід Лыч у змястоўным дакладзе вызначыў месца ахвярнай працы В. Жук-Грышкевіча ў даследванні пайноўшай гісторыі беларускага народа. Сваімі ўспамінамі пра бацьку падзялілася Рагнеда Аляхновіч (дачка В. Жук-Грышкевіча). Лідзія Савік распавяла пра Вінцэнта Жук-Грышкевіча як грамадскага і палітычнага дзеяча беларускай дыяспары. Вельмі пранікнёна прагучаў урывак з кнігі "Жыццё Вінцэнта Жук-Грышкевіча" ў выкананні прафесара Беларускай акадэміі мастацтваў Андрэя Каляды. Выступалі Сяргей Законнікаў і Вольга Іпатава. Гучала шмат цёплых слоў у адрас жонкі В. Жук-Грышкевіча Раісы, якая да гэтага часу з'яўляецца актыўнай грамадскай дзеячкай беларускай дыяспары ў Канадзе. Падчас вечарыны намаганнямі "Бацькаўшчыны" была арганізавана выстава з выкарыстаннем дакументаў з архіву музея літаратуры і мастацтва, прыватных архіваў Р. Аляхновіч і Л. Савік. Напрыканцы вечарыны ўсе ўдзельнікі вырашылі пакінуць свае подпісы пад вініншавальным і падзячным лістом да сп. Раісы Жук-Грышкевіч.


Вінцэнт Жук-Грышкевіч

Інфармацыйны цэнтр МГА "ЗБС "Бацькаўшчына".

Юбілей Вінцэнта Жук-Грышкевіча ў Вільні

У Таварыстве Беларускай Культуры ў Вільні адзначылі 100-годдзе з дня нараджэння Вінцэнта Жук-Грышкевіча. Пра яго шматбаковую дзейнасць расказаў Хв. Нюнька, пра віленскі перыяд жыцця - Л. Мілаш. Зачыталі апошні нумар "Камуніката", дасланы сп. Раісай Жук-Грышкевіч, ён цалкам прысвечаны юбіляру, які да апошніх дзён жыцця самаахвярна займаўся грамадскай беларускай справай. Справу Вінцэта актыўна працягвае яго кабета сп. Раіса – выпускае "Камунікат", акуратна высылае ў беларускія асяродкі розных краін. У "Беларускіх ведамасцях" З. Пазняк напісаў цудоўнае эсэ пра Раісу Жук-Грышкевіч. Дзякуючы ёй, Вінцэнт шмат часу прысвяціў беларускай дзейнасці: яна яго падтрымоўвала, натхняла, дапамагала. У 1993 годзе ў Таронта выйшла грунтоўная кніга Раісы Жук-Грышкевіч "Жыццё Вінцэнта Жук-Грышкевіча". Жыццё і дзейнасць іх абоіх - прыклад для нашчадкаў.

Леакадзія Мілаш, г. Вільня.

У выдавецтве ТБК

У выдавецтве Таварыства беларускай культуры ў Літве выйшлі чарговыя кнігі В. і Р. Астроўскіх:

"Беларусь у X-XVI ст. Гістарычны карыс". Кніга каштоўная ўжо тым, што напісана бацькам і сынам-вядомымі дзеячамі. У ёй кароткі агляд гістарычных падзей ад X да XVI ст. Яна можа быць выкарыстана гісторыкамі, філолагамі і для шырокага кола чытачоў!

Другая кніга – **"Трагічныя ніткі лёсу беларускага патрыёта."** У ёй выкарыстаны адбіткі допытаў Марыяна Пецюкевіча з архіваў КДБ, рэдкія фотаздымкі М. Пецюкевіча, каля 300 старонак, выбрана самае каштоўнае і значнае. Асудзілі за беларускую дзейнасць, як і многіх патрыётаў, за тое, што быў рэдактарам часопіса "Шлях моладзі", за тое, што працаваў выкладчыкам у віленскай беларускай гімназіі. Першы раз адбываў тэрмін зняволення ў Сібіры, другі раз асуджаны на 25 гадоў катаргі і адпраўлены ў Варкуту. А яму ўжо было 49 гадоў. Апошнія лагерныя гады, як інвалід, працаваў настаўнікам у лагернай школе, і там знайшоў сяброў беларусаў і знаёміў іх з гісторыяй беларускага народа, яго культурай, літаратурай, хоць такая "прапаганда нацыяналізму" была небяспечнай справай, за якую быў асуджаны, але і ў лагеры працягваў яе. Ён і тут разумеў, што кожны чалавек – гэта чалавек.

М. Пецюкевіч вельмі мужна трымаўся на допытах. Адказваючы на пытанні следчых пра беларускіх дзеячоў – Фр. Аляхновіча, П. Сергіевіча, Я. Багдановіча, А. Станкевіча, пра выкладчыкаў ВБГ, М. Пецюкевіч ні пра кога не сказаў кепска і не адмаўляўся ад сваёй дзейнасці. Так пастунаў адукаваны для свайго часу чалавек, носьбіт прагрэсіўных ідэй, самааддачы патрыёт сваёй Бацькаўшчыны. Сведкамі па справе М. Пецюкевіча праходзілі: Я. Шутовіч, Р. Падабед, А. Лекант – Сакалова і іншыя, многія з іх пазней будуць асуджаны. А. Лекант-Сакалова з 1941 г. выхоўвала дваіх дзяцей савецкага афіцэра, маці якіх загінула, пасля вайны бацька іх забраў, а яе з "букетам хвароб" саслалі на катаргу. Перад намі 260 старонак архіўных матэрыялаў толькі аднаго дзеяча і гэта не ўсё. Акрамя М. Пецюкевіча асвятляецца дзейнасць многіх беларусаў-паплечнікаў яго: А. Станкевіча, Я. Багдановіча, М. Гарэцкага, братоў Луцкевічаў і іншых, іх жыццё і дзейнасць звязаны з Вільняй.

У М. Пецюкевіча – удзячныя нашчадкі, яго дочкі Марыля і Міраслава, яны клапоцяцца, каб памяць пра бацьку жыла, а справа яго працягвалася.

Кнігі выйшлі дзякуючы намаганням старшыні ТБК Хв. Нюнькі, апошняя – і дачкі Марыяна Марылі абмежаваным накладам. Абедзьве кніжкі будуць у бібліятэцы Таварыства беларускай мовы ў Менску.

Леакадзія Мілаш, г. Вільня.

"О Беларусь, мая шыпшына..."

Менавіта такую назву мае кніга вершаў У. Дубоўкі, прэзентацыя якой адбылася 20 лютага ў Нацыянальнай бібліятэцы Беларусі. Мерапрыемства было запланавана ў рамках святкавання Міжнароднага дня беларускай мовы. Укладальнікам кнігі з'яўляецца супрацоўнік НББ Дзмітры Давідоўскі, што прафесійна вывучае беларускую паэзію не адзін год. З цікавымі ўспамінамі наконт велічнай постаці Уладзіміра Дубоўкі падзяліліся народны паэт Беларусі Ніл Гілевіч і пісьменнік, супрацоўнік штотыднёвіка "Голас Радзімы" Яўген Лецка. Таксама выступаў Адам Мальдзіс.

Вечарына выклікала вялікую цікавасць у асяродку моладзі. Студэнты БАТ прачыталі вершы беларускіх паэтаў, а усе ахвотныя маглі набыць цудоўную кнігу "О Беларусь, мая шыпшына...", наклад якой усяго 2500 асобнікаў.

Аляксей Шалахоўскі.

Шаноўная спадарыня Мірдза Абала!

Сакратарыят Таварыства беларускай мовы імя Францішка Скарыны шчыра вітае Вас з Вашым слаўным юбілеем!

Мы памятаем пра Ваш тытанічны ўклад у нашы беларуска-латышскае спарадненне, пра Вашу любоў і прыхільнасць да нашае мовы і культуры. Вашая рупнасць на латышска-беларускім палетку – праўдзівы прыклад збліжэнне народаў: праз пазнанне і толькі праз пазнанне, а не праз гвалтаванне, ці праз паглынанне, як гэта нядаўна практыкавалася ў краіне Саветаў.

Падрыхтаваны Вамі латышска-беларускі і беларуска-латышскі слоўнік – яскравы прыклад праўдзівага братэрства нашых народаў: толькі такі шлях, які абралі Вы, і можна збліжаць народы, іх культуры. Вы шмат зрабілі для латышска-беларускіх культурных сувязяў. Дзякуем Вам за гэта! Жадаем Вам і надалей невычэрпнай энергіі, неўтаемнасці, вытрываласці на доўгія гады, супрацоўніцтва з нашым Таварыствам.

Visu Labu! – Шчыра!

З павагай

Старшыня ГА "ТБМ імя Ф.Скарыны" Алег Трусаў.

ХТО ЁСЦЬ ХТО СЯРОД БЕЛАРУСІСТАЎ

МІРДЗА АБАЛА

23 лютага 2003 г. споўнілася 80 гадоў вядомай даследчыцы і перакладчыцы латышскай і беларускай літаратур, доктару філалогіі Мірдзе Эдуардаўне Абала. Нарадзілася яна ў Свіценьскай воласці ў Латвіі. У 1949 г. скончыла філалагічны факультэт Латвійскага дзяржаўнага універсітэта. Пасля нязменна працавала ў Інстытуце мовы і літаратуры Акадэміі навук Латвійскай ССР – аж да выхаду на пенсію ў 1990 г. Атрымала Дзяржаўную прэмію Латвіі за важкі ўклад у падрыхтоўку да выданя Збору твораў Яна Райніса ў 30 тамах (1977-1983) і шматтомнай "Гісторыі латышскай літаратуры" (1957-1962).



Шчырая павага і любоў да беларускай культуры і мовы ўзнікла ў Мірдзы Абалы ў 1967 г., калі яна па запрашэнні Беларускай Акадэміі навук прыехала ўпершыню ў Менск на святкаванне 450-годдзя беларускага кнігадрукавання. Да гэтага часу яна ніколі не была ў Беларусі. Хаця крыху і чытала пра нашу краіну ва ўспамінах Яніса Судрабкална, народнага паэта Латвіі, творчасць якога яна даследавала і які ў часы Першай сусветнай вайны адбываў вайсковую службу у Беларусі. Але сапраўднае знаёмства з беларускай зямлёй і яе людзьмі адбылося пад час вышэйназванага святкавання. Менавіта тады яна зразумела сапраўдную прыгажосць і мілагучнасць нашай мовы, адчула дабразычлівасць і гасціннасць беларусаў, іх гатоўнасць прыйсці на дапамогу навват незнаёмым людзям.

Тады ж даследчыца пазнаёмілася з беларускімі пісьменнікамі Пятром Глебкам, Петрусём Броўкам, а пазней – з Уладзімірам Караткевічам, Сяргеем Панізьнікам. Удзельнікі сустрэчы неўзабаве даслалі ёй нарыс У. Караткевіча "Казкі Янтарнай краіны", дзе з любоўю і цеплынёй напісана пра Рыгу і Латвію. Падарунак вельмі ўзрушыў Мірдзу Эдуардаўну. Пасля той паездкі пачалася яе перапіска з многімі беларускімі літаратарамі, адбываліся сустрэчы з імі ў Менску і Рызе (найчасцей з У. Караткевічам, які прыязджаў у Дом творчасці літаратараў у Юрмалу ці ў Рыгу да свайго сябра, вядомага латышскага літаратара Ераніма Ступлана). М. Абала наведвала сям'ю Караткевічаў у Менску. У перапісцы яна заўсёды імкнулася пісаць пабеларуску. Дзеля таго, каб удасканаліць веданне беларускай мовы, Мірдза Эдуардаўна выпісвала і чытала беларускую перыёдыку: штотыднёвік "Літаратура і мастацтва", часопіс "Полымя".

Асабістае знаёмства з У. Караткевічам натхніла М. Абалу на пераклад з беларускай на латышскую мову яго аповесці "Чазенія", якая выйшла ў свет асобнай кніжкай у 1976 г. У наступным годзе яна сумесна з Д. Віксна напісала і апублікавала ў Рызе на латышскай мове кнігу "Дружба ў вечнасці", прысвечаную латышска-беларускім узаемасувязям.

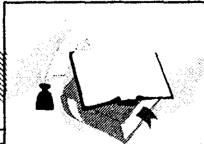
Сёння Мірдза Эдуардаўна па-ранейшаму так жа сур'ёзна вывучае розныя праблемы беларускай культуры, мовы, актыўна займаецца грамадскай дзейнасцю. З першых дзён заснавання ў Рызе ў 1988 г. Латвійскага таварыства беларускай культуры "Сьвітанак" Мірдза Абала з'яўляецца сябрам яго Рады. Тут ёй заўсёды давяраюць зрабіць пераклад на латышскую мову якога-небудзь важнага дакумента, ліста ці звароту таварыства. Спадарыня Абала і сёння пастаянна наведвае ўсе пасяджэнні і мерапрыемствы "Сьвітанка".

Акрамя таго яна з'яўляецца яшчэ і прэзідэнтам Латышскай асацыяцыі беларусістаў. Была удзельніцай I і II кангрэсаў беларусістаў. І ўсё ж сёння галоўная яе праца латышска-беларускі і беларуска-латышскі слоўнік.

За сваю дзейнасць на ніве беларушчыны Мірдза Абала ўзнагароджана медалём Францішка Скарыны.

Вячка Целеш, Рыга.


Мастак Вячка Целеш. "Дзвіна-Даўгава - маці наша" (Янка Купала і Яніс Райніс). Паштоўка, выдадзеная Латвійскім ТБК "Сьвітанак".



Да 85-годдзя абвяшчэння Беларускай Народнай Рэспублікі

Бібліяграфічны агляд

25 сакавіка 2003 г. спаўняецца 85 гадоў з дня абвяшчэння Беларускай Народнай Рэспублікі (БНР). Гэтая падзея працягвае хваляваць шырокую грамадскасць Беларусі і, не ў апошнюю чаргу – навуковую грамадскасць. Кожная юбілейная дата выклікае новую хвалю публікацый. Як паказаў зроблены намі аналіз, у прад'юбілейныя і юбілейныя гады колькасць іх узрастае прыкладна ўтрая. Не выключэнне і апошнія гады.

У агляд уключаны як асобныя выданні, так і артыкулы з часопісаў, выданняў з працягам (весці, працы...), навуковых зборнікаў на беларускай і рускай мовах за **2000-2002** гады.

Віды асобных выданняў, нягледзячы на іх нешматлікасць, даволі разнастайныя – брашура, раман-дакумент, зборнік дакументаў і ўспамінаў, вучэбны дапаможнік, дысертацыя, аўтарэферат дысертацыі.

Бібліяграфічныя апісанні, цытаты прыведзены на мове арыгіналаў, (калі такія маюцца), а затым артыкулы з розных крыніц у алфавіце аўтараў або назваў (калі аўтараў няма), а ў раздзеле "Публікацыі аб асобных дзеячах БНР" – у алфавіце прозвішчаў гэтых дзеячаў.

Абвяшчэнне БНР. Агульныя пытанні. Гістарыяграфія. Крыніцазнаўства

Абвяшчэнне Беларускай Народнай Рэспублікі і дзейнасць яе ўрада прыцягвае да сябе ўвагу шматлікіх даследчыкаў, пры гэтым не сціхаюць дыскусіі, выказваюцца дыяметральна супрацылеглыя погляды.

Многія даследчыкі пішуць пра БНР з гордасцю і нават захапленнем, сцверджаючы, што на той перыяд гэта была найбольш дэмакратычная дзяржава ў Заходняй Еўропе. (Аргументацыю гэтай пазіцыі гл. у раздзеле "Унутраная палітыка БНР"). Авяшчэнне БНР – вынік самаахвярнага змагання лепшых сыноў беларускага народа за шчасце і волю.

Выказваюцца таксама думкі, што БНР з'яўлялася спробай палітычных партый ажыццявіць самавызначэнне беларускага народа на аснове буржуазнай дзяржаўнасці з панаваннем капіталістаў і памешчыкаў, з прыгнётам працоўных.

Некаторыя аўтары разглядаюць БНР і БССР як працэсы аднаго кірунку, прычым, абвяшчэнне БНР быццам бы паскорыла ўтварэнне БССР. "БНР была политическим явлением, по-своему примечательным и сыгравшим определённую роль в деле создания белорусского государства, но применять к нему термин "государство" всё же не является достаточно обоснованным" (А.Н.Резник)

Урад БНР дзейнічаў у складаных умовах нямецкай акупацыі, што перашкаджала выкананню ім усіх функцый. Практычна ўсе даследчыкі пагаджаюцца, што Германія не мела дачынення да абвяшчэння БНР, але гэта быў адзін з важкіх фактараў, які прывёў да краху Рэспублікі.

Аўтары публікацый па пытаннях гістарыяграфіі БНР, яе абвяшчэння, а таксама асобных аспектаў дзейнасці ўраду адзначаюць пэўную заканамернасцю развіцця гістарычных даследваняў.

Доўгі час асноўнымі крыніцамі ў вывучэнні БНР заставаліся нарысы і даследаванні, напісаныя самімі дзеячамі Рэспублікі (А. Луцкевічам, Я. Варонкам, А. Цвікевічам, П. Крачэўскім), публіцыстамі ў Заходняй Беларусі да 1939 г. (А. Станкевічам, В. Гадлеўскім і інш.), А таксама прадстаўнікамі пасляваенняй эміграцыі (Ст. Станкевічам, Фр. Кушалем. Я. Калубовічам, Я. Запруднікам, З. і В. Кіпелямі і інш.)

У 30-я гады выходзяць работы, у якіх мэтанакіравана праводзіцца палітыка па замоўчванню альбо фальсіфікацыі фактаў з дзейнасці ўраду БНР.

Пасля дзесяцігоддзяў замоўчвання нават самога факту існавання БНР распад СССР, першыя крокі дэмакратызацыі, раскрыццё фондаў спецсховішчаў выклікалі сапраўдны "бум" передрукаў старой публіцыстыкі і навуковых даследванняў у пачатку 90-х гадоў. Багатымі на пулікацыі па разгляданай праблеме былі 1987-88 гг. – пярэдадзень і юбілей 70-х угодкаў, 80-годдзе з дня абвяшчэння БНР. Сярод іх найбольш значнай падзеяй, справядліва сцвярджае У. Ляхоўскі, стаў выхад у свет грунтоўнага крыніцазнаўчага выдання – 1-га тома (у 2-х кнігах) **"Архіваў Беларускай Народнай Рэспублікі"** агульным аб'ёмам у 1720 старонак. Месца выдання: Вільня - Нью-Ёрк - Менск - Прага.

Пытанні абвяшчэння БНР разглядаюць:

Альшэўская С. І., Касовіч В. Ф., Шульга А. А. Нацыянальна-дзяржаўнае будаўніцтва на Беларусі: (1917-1927): Вучэбны дапаможнік. Мн., БДУ, 2000. 59 с. (Раздзел "Абвяшчэнне Беларускай Народнай Рэспублікі: яе сучасная ацэнка" с. 24-30.

Дапаможнік разлічаны не толькі на студэнтаў ВНУ, а і на ўсіх, хто цікавіцца айчыннай гісторыяй. Напісаны простай, даходлівай мовай.

Далідовіч К. В. БНР і БССР: Роздум аб пакутным шляху Беларускай дзяржаўнасці ў ХХ стагоддзі Мн., Пейто, 2002. 63 с.

Пашкевіч Алесь. Пляц волі: Раман-дакумент Мн., Беллітфонд, 2001. 415 с.

Резник А. Н. К вопросу о государственности БНР или так была ли БНР государствам? Мн., УП Технопроект, 2002. 35 с.

Слуцкі збройны чын 1920 г. у дакументах і ўспамінах. (Зборнік). Мн., Энцыклапедыкс, 2001. 372 с.

* * *

Асіноўскі А. Беларусь: век XX// Архівы і справаводства: Навукова-практычны ілюстраваны часопіс. 2001. № 2 с. 108-113. с. 109 (іканаграфія). На фотаздымку групавы партрэт сябраў Народнага Сакратарыяту (Ураду БНР) 1918 год. Злева направа сядзяць Аляксандр Бурбіс, Іван Серада, Язэп Варонка, Васіль Захарка; стаяць Аркадзь Смоліч, Пётр Крачэўскі, Канстанцін Езавітаў, Антон Аўсянік, Леанард Заяц.

Кулевіч І. Р. Дачыненне Германіі да абвяшчэння БНР: Гістарыяграфія праблемы// Германский и славянский миры: взаимовлияние, конфликты, диалоги культур: (История, уроки, опыт и современность) Материалы международной научно-теоретической конференции 6-8 декабря 2001 г. Витебск, 2001. с. 87-90.

Ляхоўскі Ў. Уклаў Сяргей Шупа: Да выхаду першага тому "Архіваў Беларускай Народнай Рэспублікі" Спадчына. 2000. № 3. с. 197-213.

Малыхіна Л. Ю. Нараджэнне БНР: погляд здалёк// Проблемы совершенствования политической системы Беларуси на рубеже XX-XXI веков: Материалы научно-практической конференции 6-7 июня 2001 г. Брест, 2001. с. 220-234.

Рэзнік А.М. Самароспуск БНР: Берлінская канферэнцыя 1925 года. // Весці Нацыянальнай акадэміі навук Беларусі. Серыя гуманітарных навук. 2002 № 2. с. 62-63.

Сташкевіч М., Кадаўбовіч. В. У барацьбе за нацыянальную дзяржаўнасць.// Беларуская думка. 2000. № 2. с. 176-178. (Водгук на кнігу Круталевич В. А. История Беларуси: становление национальной государственности 1917-1922. Мн., 1999.)

Тохиян Т. М. Идея национального самоопределения и проблема образования БНР в современной белорусской историографии// Этносоциологические и конфессионные процессы в современном обществе: Материалы международной научной конференции 16-18 ноября 1999 г. Гродно, 2000. с. 346-350.

Тохиян Т. М. Проблема образования БНР в современной белорусской историографии // Научно-методическая конференция молодых учёных Брестского госуниверситета им. А.С.Пушкина 17-18 мая 2000 года. Сборник материалов. Брест, 2000. с. 96-98.

Тохиян Т. М. Проблема становления белорусской государственности (1917-1922) в современной историографии // Вестник Брестского гос. технологического университета. 2000. № 6. с. 30-33

Траццяк А. А. Абвяшчэнне Беларускай Народнай Рэспублікі ў кантэксце Брэст-Літоўскай міжнароднай сістэмы // Весці Нацыянальнай акадэміі навук. Беларусі. Серыя гуманітарных навук. 2002. № 2 С. 56-61

Знешнепалітычная дзейнасць БНР

Па пытанні знешнепалітычнай дзейнасці БНР таксама існуюць розныя пазіцыі.

Практычна ўсе аўтары пагаджаюцца з тым, што ўрад БНР праводзіў актыўную знешнюю палітыку. Самай важнай праблемай для яго было дабіцца міжнароднага прызнання нанава створанай Рэспублікі і, у першую чаргу, дзяржавамі – суседзямі. З гэтай мэтай накіроўваліся дыпламатычныя місіі на Ўкраіну, у Літву, Польшчу, Германію, Латвію, Эстонію, Фінляндыю, Францыю, Балгарыю, Швецыю, імкнуліся таксама зацікавіць краіны Антанты.

Не маючы дыпламатычнага досведу, пасланцы Ўраду БНР мелі шэраг іншых каштоўных якасцяў: шырокую адукаванасць, у тым ліку валоданне некалькімі замежнымі мовамі, гарачае жаданне паслужыць сваёй Радзіме, адстаяць яе незалежнасць. Аднак вынікі дзейнасці дыпламатычных прадстаўнікоў даследчыкамі ацэньваюцца па-рознаму. Адны з іх лічаць: дыпламатам удалося дабіцца таго, што некаторыя дзяржавы прызналі БНР дэ-юрэ або дэ-факта. У шэрагу дзяржаў былі створаны дыпламатычныя прадстаўніцтвы, якія праводзілі значную дзейнасць, нават зараблялі для Рэспублікі пэўныя сродкі. На думку У. Е. Снапкоўскага БНР і БССР – гэта "...дзве ідэі і дзве дыпламатыі". Калі БНР змагалася за нацыянальны суверэнітэт, то БССР – "... ахвяравала беларускай тэрыторыяй"

Іншыя аўтары катэгарычна адмаўляюць дасягненні ў знешняй палітыцы, лічачы дзейнасць большасці місій "безвыніковай", а дыпламатычныя прадстаўніцтвы – "прыватнымі канторамі" (А. М. Рэзнік).

Павлова Т. Я. Внешнеполитическая деятельность Белорусской Народной Республики в 1918-1920 гг.: Диссертация на соискание учёной степени кандидата исторических наук. Мн., 2001. 109 л.

Павлова Т. Я. Внешнеполитическая деятельность Белорусской Народной Республики в 1918-1920 гг.: автореферат диссертации на соискание учёной степени кандидата исторических наук. Мн., 2001. 20 с.

Запруднік Янка. Дыпляматычны пашпарт Ураду Беларускай Народнай Рэспублікі. ,, Спадчына. 2000. №1. с. 81-84.

Лебедзева В. БНР і БССР – першы вопыт дзяржаўных стасункаў (Вясна 1918 г.) // ARChE 2001. № 5 с.394-404..

Литвиновская Ю. И. Первые внешнеполитические действия правительства БНР // Человек. Цивилизация. Культура.: 5-я Международная студенческая научно-теоретическая конференция Мн,. 2000. с. 70-72.

Паўлава Т. Я. Знешнепалітычная дзейнасць і дыпламатыя БНР у 1918 г. // Беларускі гістарычны часопіс. 2000. № 1. с.24-28.

Резник А. Н. Влияние германского фактора на развитие БНР как политическое явление (1918-1921 гг.)// Германский и славянский миры: взаимодействие., конфликты, диалоги культур: (История, уроки, опыт, современность) : Материалы международной научно-теоретической конференции 6-8 декабря 2000 г. Витебск. 2001. с. 84-87.

Снапкоўскі Ул. Е. Беларуская дзяржаўнасць і дыпламатыя. // Белорусский журнал международного права и международных отношений. 2001. №. С. 46-50.

Тохиян Т. М. Проблема взаимоотношений БНР и Польши в белорусской историографии. // Праблемы ўз'яднання Заходняй Беларусі з БССР: гісторыя і сучаснасць. Мн., 2000. с 281-288.

Унутраная палітыка БНР

Германскія акупацыйныя ўлады перадалі ў кампетэнцыю Нацыянальнага Сакратарыяту (Урад БНР) гандаль, прамысловасць, сацыяльную апеку, асвету, культуру.

Хаця германскія акупацыйныя войскі ў многім абмяжоўвалі дзейнасць Ураду, і БНР не змагла выканаць ва ўсім аб'ёме свае функцыі, тым не менш, яна "...мела свой дзяржаўны механізм, які працаваў, як на нізавым, так і на ўрадавым узроўні" (Г.А. Космач)

Аўтары шэрагу публікацый раскрываюць даволі шматгранную ўнутраную палітыку Ўраду БНР. Другой ўстаўной граматай былі зацверджаны галоўныя пункты Канстытуцыі БНР, якая абвяшчала свабоду слова, друку, сходаў, забастовак, вольнасць сумлення, недатыкальнасць жылля, правы народаў на нацыянальную аўтаномію, раўнапраўе моваў народаў Беларусі. Была абвешчана таксама прыватная ўласнасць на зямлю. Яна перадавалася без выкупу таму, хто яе апрацоўваў. Лясы нетры, воды абвяшчаліся ўласнасцю Рэспублікі. Устанаўліваўся 8-гадзінны рабо-чы дзень.

На думку большасці аўтараў, як спецыяльна прысвечаных гэтаму пытанню публікацый, так і ў кантэксце з іншымі праблемамі, асаблівых поспехаў Урад БНР дасягнуў у галіне адукацыі і культуры.

Разумеючы, што мова з'яўляецца найбольш важным элементам культуры, яе падмуркам, менавіта на гэтым аспекце былі сканцэнтраваны намаганні. Быў наладжаны дзяржаўны статус беларускай мове, яна аб'яўлялася абавязковай мовай Рэспублікі.

Важным кірункам ва ўнутранай палітыцы было станаўленне беларускай нацыянальнай школы. З мэтай падрыхтоўкі нацыянальных кадраў настаўнікаў адкрываліся настаўніцкія семінарыі, а для дзейных настаўнікаў – курсы беларусазнаўства. У красавіку 1918 г. прымаецца рашэнне аб адкрыцці нацыянальнага універсітэта ствараюцца школьныя падручнікі. Да работы ў сферы адукацыі і культуры прыцягваюцца вядомыя вучоныя – Я. Карскі апекаваў сярэднія школы, доктар В. Іваноўскі – прафесійныя, а Б. Тарашкевіч – народныя пачатковыя.

За няпоўны 1918 г. выходзілі на беларускай мове 6 газет і 3 часопісы, працавалі 11 выдавецтваў, якія выдалі 35 беларускіх кніг.

Беларуская нацыянальная ідэя і БНР // Абажур 2002 № 11-18 с. 57-59.

Герасимова Инна. Белорусская проблема и еврейство в деятельности Исаака Лурье – руководителя Белорусского пресс-бюро в правительстве БНР в 1920-22 гг.// Беларусь у XX стагоддзі. Мн., Водолей. Вып. 1. с. 41-54.

Герасімава Іна. Ідэя габрэйскай аўтаноміі і БНР. // Спадчына. 2000 № 5-6 с. 28-45.

Дзядзюля П. В. Дзейнасць Урада БНР па фарміраванні сістэмы нацыянальнай адукацыі і культуры. // Труды белорусского технологического университета. Серия 5 Политология, философия, история, филология. 2000. Вып. 8 с.11-15.

Космач Г. А. Германский фактор в поллитике БНР в 1918 году. // Германский и славянский миры: взаимодействие, конфликты, диалоги культур: (История, уроки, опыт, современность). Материалы международной научно-теоретической конференции 6-7 декабря 2001 г. Витебск. 2001. с. 74-84.

Мазец В. Г. Асветніцкая дзейнасць Урада Беларускай Народнай Рэспублікі // Беларуская асвета: вопыт тысячагоддзя: Матэрыялы 11 Міжнароднага кангрэса 17-19 мая 2000 года. У 3-х кн. Мн., 2000 Кн.1 С. 148-152.

(Заканчэнне на ст. 4.)

Да 85-годдзя абвяшчэння Беларускай Народнай Рэспублікі

Бібліяграфічны агляд

(Заканчэнне. Пачатак на ст. 3)

Публікацыі аб асобных дзеячах БНР

Навукоўцаў і шырокую грамадскасць усё больш пачынаюць цікавіць асобы сяброў Цэнтральнай Рады БНР і іх атачэння, людзей, якія былі непасрэднымі ўдзельнікамі падзей. Іх інтэлектуальны ўзровень, адукаванасць, багаты ўнутраны свет, патрыятычны настрой, шчырая аддданасць справе, якой яны служылі, не маглі не адбіцца на іх дзейнасці. Менавіта яны былі носьбітамі ідэі самавызначэння беларускай нацыі. Таму зараз яны цікавяць нас, як асобы, наогул. І нават тыя адрэзкі іх жыцця, якія не былі звязаны з іх дзейнасцю ў БНР.

Мазец В. Г. **М. В. Доўнар-Запольскі** і БНР.// Даследчык гісторыі тох народаў: М.В. Доўнар-Запольскі. Гомель-Рэчыца. 2000, с. 93-96.

Прафесар М. В. Доўнар – Запольскі, вядомы даследчык беларускай гісторыі. Выказаў свой паважны голас у справе беларускай незалежнасці. Ён быў у складзе дыпламатычнай місіі ў Кіеў, заклікаў напружыць усе фізічныя і духоўныя сілы, каб адстаяць наша права на самабытнае жыццё. Узначальваў камісію па арганізацыі нацыянальнага універсітэта. Даваў прапановы па тэрміналогіі роднага дзяржаўнага права, прымаў ўдзел у распрацоўцы дзяржаўнай сімволікі. Праявіў сябе як здольны дыпламат і таленавіты арганізатар.

Раўнейка С. М. **Канстанцін Еэвавітаў**: імя, якое вяртаецца ў гісторыю. // 111 Межвузовская научно-методическая конференция молодых учёных (13-15 июня 2001 г) : сборник материалов. Брест. 2001, с.62-63.

Канстанцін Езавітаў - Адна з буйнейшых і таямнічых постацяў айчыннай гісторыі першай паловы XX стагоддзя. І тым не менш – доўгія гады забыцця, ганьбавання і нават шальмавання.

Дзеяч нацыянальнага адраджэння, першы беларускі генерал, вайсковы міністр БНР, арганізатар беларускага супольніцтва ў даваеннай Латвіі, адметны гісторык, публіцыст, паэт і перакладчык.

У 1945 г. ён быў арыштаваны ў Германіі агентамі "Смерша" і адпраўлены ў Маскву, а адтуль – у Мінск. Наконт акалічнасцяў яго смерці дакладна невядома, але існуе некалькі версій: памёр ад сухотаў, расстраляны, павешаны, згубіўся ў сібірскіх рудніках, эміграваў на Захад у якасці разведчыка.

Раўнейка С.М. **Канстанцін Езавітаў:** педагог, публіцыст, асветнік. // Гісторыя: праблемы выкладання. 2002, №3, с. 118-122.

Лаўрэш Леанід, Круцікаў Уладзімір, Сліўкін Валеры. Генерал **Кіпрыян Кандратовіч.** // Спадчына, 2002, № 2, с. 161-166.

Дасведчаны, адукаваны, баявы генерал расійскай арміі, у траўні-чэрвені 1918 года –сябар Народнага Сакратарыяту БНР, у снежні 1918 г. разам з Вацлавам Ластоўскім узначаліў Савет дзяржаўнай бяспекі БНР. Далейшы яго лёс быў невядомы. Аўтары паведамляюць новыя звесткі аб яго жыцці ў набытым маёнтку Гародна ў Лідскім павеце, называюць дату яго смерці і месца пахавання.

Моргунов А. Н. **А. А. Смолич** и белорусская социал – демократия. // А.А. Смоліч і яго час.: Матэрыялы навуковых прац 1-га Смолічскага семінара Міжнароднай навуковай канферэнцыі "Тэарэтычныя і прыкладныя праблемы геаэкалогіі. Мінск-Магілёў 27-29 верасня 2001 г. Мн.-Магілёў. 2001. с 94-99.

Выдатны беларускі вучоны, першы нацыянальны прафесар геаграфіі А. А. Смоліч стаяў ля вытокаў стварэння БНР актыўна змагаўся за яе міжнароднае прызнанне. Займаў у Радзе БНР пасады народнагаа сакратара адукацыі, міністра земляробства, віца-прэм'ера. У 1937 г. быў расстраляны як вораг народа. З гэтай прычыны яго імя было на доўгія гады выкраслена з гісторыі навукі. Зараз яно вяртаецца да яго нашчадкаў.

Ці можа старшыня Рады Беларускай Народнай Рэспублікі **Івонка Сурвіла** стаць прэзідэнтам Рэспублікі Беларусь. Апытанне ARChE. С. Варывоцкі, В. Кіпель, А. Латышонак і інш. // ARChE. 2000. № 5 с.10-14.

Крэскамі да постаці Івонкі Сурвілы можна назваць адказы вядомых навукоўцаў і палітыкаў, атрыманыя падчас апытання, што правёў часопіс "ARChE"

Сяргей Варывоцкі (медык, аспірант, інстытут фізіялогіі НАН Беларусі), Вітаўт Кіпель (дырэктар Беларускага інстытута навукі і мастацтва ў Нью-Ёрку), Алег Латышонак (кіраўнік Беларускага Гістарычнага Таварыства ў Беластоку, лідар Беларускага Дэмакратычнага Аб'яднання), Адам Мальдзіс (літаратуразнаўца, прэзідэнт Міжнароднай Асацыяцыі Беларусістаў), Аляксандр Прушынскі (граф, былы кандыдат у прэзідэнты Беларусі), Рышард Радзік (прафесар Люблінскага універсітэта, сацыёлаг, беларусіст), Міхаіл Чыгір (бізнес-кансультант, былы прэм'ер-міністр Беларусі), Станіслаў Шушкевіч (старшыня Беларускай сацыял-дэмакратычнай Грамады, першы кіраўнік незалежнай Беларусі) (паслядоўнасць прозвішчаў у адпаведнасці з публікацыяй) лічаць Івонку Сурвілу чалавекам адукаваным, інтэлектуалам, каталізатарам руху да дэмакратыі і па сваіх якасцях здольную займаць гэтую пасаду, але адсутнасць шэрагу перадумоў робіць праект не рэалістычным, хаця ў Прыбалтыцы і маюцца прэцыдэнты.

Юрэвіч Лявон . Сьвет эміграцыйнага эпісталярыю: З матэрыялаў архіву Рады БНР // ARChE, 2001, № 3, с. 53-67.

Матэрыял уяўляе сабой перапіску беларускага палітычнага дзеяча **Янкі Чарапука-Змагара** і аўтарскія каментарыі да яе... Так, напрыклад, паведамляецца., што мянушку "Змагар" яму даў Іван Луцкевіч. Чарапука яшчэ называлі нязломным рыцарам Беларусі. Ён належаў да кагорты дзеячоў БНР. Аднак у дадзеных матэрыялах адлюстроўваецца амерыканскі эміграцыйны перыяд яго жыцця і дзейнасці.

Вялікая колькасць постацяў кіраўнікоў БНР, дзеячаў нацыянальна-вызвольнага руху і нацыянальнага адраджэння, удзельнікаў Слуцкага збройнага чыну праходзяць перад вачамі чытача рамана-дакумента Алеся Пашкевіча "Пляц волі" (Бібліяграфічнае апісанне гл. у раздзеле"Абвяшчэнне БНР" Гэта **Усевалад Ігнатоўскі, Вацлаў Ластоўскі, Аляксандр Цвікевіч, Кастусь Езавітаў, Сымон Рак – Міхайлоўскі** і многія, многія іншыя.

Ірына Прыліпіч.

Напішам Кнігу Высакародных

Упоўніцу згодны з высновамі Станіслава Судніка ў яго арыгінальнай рэцэнзіі на раман Вольгі Іпатавай "Залатая жрыца Ашвінаў". Толькі нам ніяк не абысціся без моваведы суседзяў-балтаў. У Латвіі, да прыкладу, вы сустрэнеце на гатэлі вывеску: "Viesnica". Роднае слова "весніцы" мы аніяк не "пераклядзем". Сэнс пра-прамовы намі страчаны. Ведаць бы санскрыт, і не пакутаваў бы я ў пошуках каранёў у слове ***"прага" – вароты ў канцы вёскі***, і ў праясненні назвы сталіцы Чэхіі. У Мёрскім раёне, на сутыку этнасаў, маці гаварыла "ўрабець", а не збянтэжыцца ад нейкай неспадзеўкі. Прамаўляю "аруд", а быццам гукаю ў глыбокую студню. "Эс рунаю!" – чую ад латыша. Гэта значыць: "Я размаўляю"... Дык чые руны ў гаворцы?



На здымку: Ніна і Віталд Янсаны на шляху ад арыяў да рунаў. ***Фота аўтара.***

У тым жа Мёрскім раёне, у мястэчку Лявонпаль, ёсць закладзены мною "Музей Радзімазнаўства" пры сельскай бібліятэцы, і яго філіял – "Хата бабкі Ядзвіні з роду Панізьнікаў". Мая сястра Ніна Янсанэ, грамадзянка Латвіі, прыехала з мужам у адведкі і прысела каля аднага з экспанатаў. Яе доўгая дарога да дзюнаў пачыналася ад гэтага вось ходніка, вытканага цёткай Ядзвіняй. А ткалля, калі была за кроснамі, не ўглядалася ў ромбы на нямецкіх танках (гітлераўская "вышэйшая раса" скрала сімволіку арыяў і ўзбройвала ёю нават сваю браню). Геаметрычныя знакі былі перанесены ў кросны з спрадвечнай народнай памяці. На цётчыным ходніку – уся дарога арыяў ад Ведаў да беспамяцтва, да нашай сённяшняй сіроцкай бязроднасці.

Якія ж рысы арыяў захаваў мой сучасны arīene (латышск.) – знешні выгляд?

Ці яшчэ гавораць "па-нашаму" латышскі arajs і наш араты? У літоўцаў такія азначэнні, як конь, саха, ралля – у сугуччы. А мае сугучча: "Ідзі, Раёк, у наш дварок!" – зноў у ачужэласці.

Бедны Раёк: паганска-язычніцкі...

Сяргей Панізьнік

Сяргей Панізьнік

Брама санскрыту

Весніцы нараджэння ў Бабышках:
Між Латышкамі і Латышамі.
Я – балткрэўс.
Віліджынцам, паджалюбаўшы раўгеняй,
Урабела караскаўся на жульвіцы.
Я – балтарусіс.
Волта – рачулка нагадвала мне
Пра румынскую Олт з рыгвом у Дунай,
І чэшскую Влтаву.
Я арый*.
Сцяпан Батура, Францішак Скарына –
Сваякі мёрскаму мальцу –
Індаеўрапейцу.
І мне – крывічу, ліцьвіну,
Беларусіну – прыдзвінская асака
Аб гэтым свіргоча
На асалавелым санкрыцэ.
А Дуна-Даўгава адгукаецца
Сар'яй-Сур'яй,
Асьвеяй (Ашвінаў) на востраве Ду;
І з Індры латгальскай веідс-вядун
Па-салаўінаму весціць:
Свэйкі**, сваяк! Свэйкі! Свэйкі!

* *Arya (санскрыт) – высакародны*

** *Свэйкі (латышск.) – прывітанне.*

Прырода – лепшы настаўнік

Прырода – гэта самае дзіўнае, што нас акружае, кветкі, рэкі, сонца, жывёлы. Прырода жывая, як і чалавек, ёй таксама ўласцівы боль і радасць, надзея на заўтрашні дзень. Яна зусёды была блізкая чалавеку, ён заўсёды шукаў у прыродзе сугучнае свайму настрою, сваім перажываням.

Гармонія, якая існуе ў прыродзе здзіўляе. Калі ж чалавек ступае ў храм яе як разбуральнік, яна губляецца, бянтэжыцца, або жорстка помсціць.

Экалагічны крызіс падымаецца з крызісу душы чалавека, таму вельмі важна захоўваць сувязь з прыродай, чалавечую сумленнасць і адказнасць. За апошнія гады пранікненне чалавека ў прыроду здзейснялася праз прамысловасць, а не праз духоўную культуру.

На сёняшні дзень экалагічныя праблемы вельмі актуальныя і маюць глабальны характар. Прырода – найлепшы настаўнік ва ўсіх сферах, толькі трэба ўмець за ёй назіраць, быць з ёй адзіным, каб чалавек змог адчуць вялікае ўздзеянне прыроды на эмоцыі, духоўны свет чалавек.

Таму 26 красавіка 2002 года ў Віленскай школе імя Ф. Скарыны адбылася канферэнцыя "Моладзь і экалагічныя праблемы, спосабы іх вырашэння", прысвечаная Чарнобыльскай трагедыі. Удзельнікамі канферэнцыі былі пасаджаны клён. Вось менавіта з таго часу і зарадзілася ідэя аб стварэнні школьнага экалагічнага клуба. І ў студзені 2003 года ў нашай школе пачаў дзейнічаць экалагічны клуб "Зялёны клён", кіраўніком якога з'яўляецца настаўніца біялогіі Святлана Грышко.

Можна сказаць, што той самы клён, які цяпер падрос і зелянее за вокнамі нашай школы, з'яўляецца сімвалам нашага экалагічнага клуба.

Галоўнымі мэтамі экалагічнага клуба "Зялёны клён" з'яўляюцца развіццё экалагічнай культуры вучняў, фармаванне беражлівых і адказных адносін да прыроды. Асноўнымі кірункамі дзейнасці экалагічнага клуба з'яўляюцца эксперыментальная экалогія, хімія і экалогія, геаграфія і экалогія, здаровы лад жыцця.

Перш за ўсё, ахова навакольнага асяроддзя пачынаецца са знаёмства з прыродай. Як пісаў А. Дістэрвегас "Няма найбольш прывабнага і цікавага занятку, які змог бы ажывіць, парадаваць, супакоіць і калі трэба пашкадаваць, чым ціхае, спакойнае актыўнае, цудоўнае даследванне прыроды".

Нас вельмі цікавіць пытанне стварэнне экалагічнай вёскі. Мы шукаем аднадумцаў!

Інфармацыю падрыхтавала
С. Грышко.

Рэдактар Станіслаў Суднік

Заснавальнік:
ТБМ імя Францішка Скарыны.
Пасведчанне аб рэгістрацыі:
№ 83 ад 28 чэрвеня 1996 г.
Адрас рэдакцыі:
220005, г. Менск, вул. Румянцава, 13.
Адрас для паштовых адпраўленняў:
231300, г. Ліда-2, п/с 7.
E-mail: ns@lida1.lingvo.grodno.by
http://tbm.org.by/ns/

Газета надрукавана ў Лідскай друкарні.
231300, г.Ліда, вул. Ленінская, 23.
Газета падпісана да друку 3. 03. 2003 г.
Наклад 2300 асобнікаў. Замова № 880.
Падпісны індэкс: 63865.
Кошт падпіскі: 1 мес.- 458 руб., 3 мес.- 1374 руб.
Кошт у розніцу: 120 руб.